

Hlavicová, Jana; Plachá, Veronika

Výsledky výzkumov v suterénoch Starej radnice v Bratislave

Archaeologia historica. 1985, vol. 10, iss. [1], pp. 117-123

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139536>

Access Date: 29. 09. 2024

Version: 20240929

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Výsledky výzkumov v suterénoch Starej radnice v Bratislave

JANA HLAVICOVÁ-VERONIKA PLACHÁ

Stará radnica v Bratislave je situovaná do južnej časti historického jadra mesta. V tejto exponovanej polohe sa stretávajú vplyvy staršieho a mladšieho osídlenia. V súvislosti s udelením mestského privilégia Bellom IV. vzniká potreba samostatnej budovy ako centraestskej samosprávy. K tomuto účelu bol odkúpený súkromný dom richtára Jakuba. Prvá zmienka o tomto dome je z roku 1370, bol pravdepodobne postavený krátko predtým a je známe, že mal vežu.

Sídлом radnice v 14. storočí bola kráľovská ríča na námestí oproti františkánskemu klášturu. Až v roku 1421 zakupuje mesto druhú polovicu domu. Nie je známe ako dlho trvala prestavba a aké úpravy sa uskutočnili na Jakubovskom dome. Iisté je, že mestská rada zasadala v novej radnici už v roku 1434. V budove bola radná sieň, kaplnka a stará veža bola pravdepodobne prestavaná, alebo od základu novo postavená, pretože sa v rokoch 1439–1445 uvádza ako nová.

Umiestnenie pôvodného domu a neskoršej starej radnice na zbiehajúcich sa cestách, ktoré viedli k brodu cez Dunaj a boli v priamom dotyku s centrom podhradskej osady naznačuje, v akej dôležitej polohe bola bratislavská radnica. Bratislavská podhradská osada bola už v 11. a v 12. storočí sformovaným urbanistickým celkom s trhoviskom.

Z celkových historických súvislostí vyplýva, že časť dnešnej bratislavskej starej radnice tvorí postupne prestavaný rodový dom Jakubovcov pochádzajúci z druhej polovice 14. storočia.

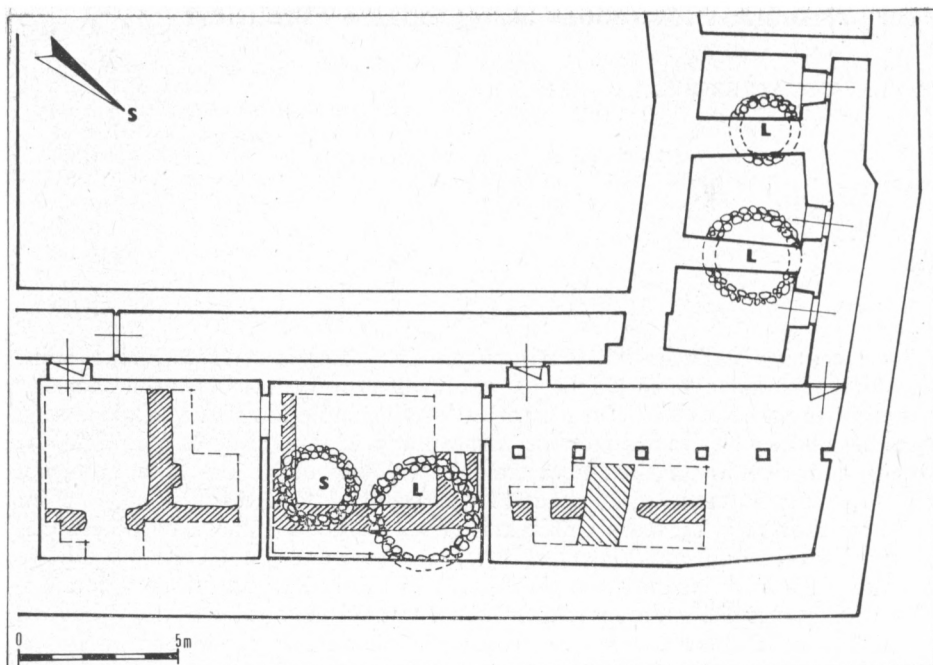
Stavebný prieskum, ktorý bol vykonaný v objekte Starej radnice v 60. a 70. rokoch priniesol niektoré poznatky k počiatkom jej dejín. Na základe stavebnej analýzy publikoval A. Fiala rekonštrukciu pôvodného Jakubovského dvorca.

V rokoch 1966–1967 bol uskutočnený archeologický výskum na nádvorí Starej radnice, ktorého výsledky významne prispeli k riešeniu problémov, ktoré nastolil predchádzajúci architektonický a reštaurátorský výskum.

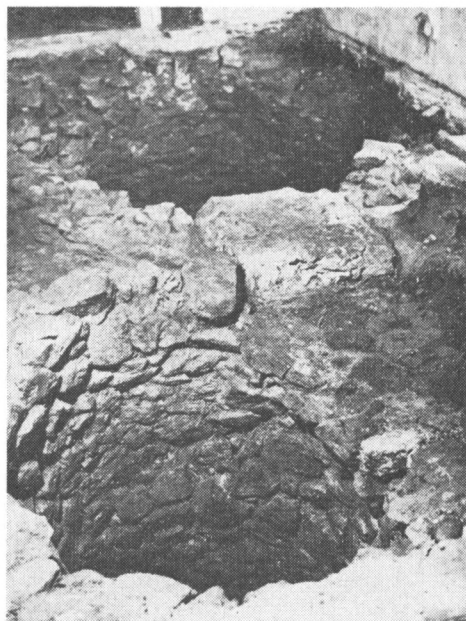
Archeologické sondy obnažili v piatich prípadoch aj spodné časti pilierov, na ktorých spočívala ochodza na pôvodnej gotickej fasáde dnešného severného krídla Starej radnice. Jednoduché piliere s okosenými hranami boli vymurované z opracovaných kamenných kvádrov a niesli pavlač, ktorá po fasáde spojovala miestnosti na prvom poschodí. Medzi poslednými dvomi piliermi boli dva klenuté oblúky do priestoru na prízemí. Výskum fasády pri ktorom sa pod mladšími omietkami a plentami objavili mnohé neznáme staršie detaily umožnil rekonštrukciu fasády na jej stav z konca 14. storočia a po prestavbe z 15. storočia. Za najstarší dôkaz osídlenia v priestore nádvorí možno považovať zvyšok laténskeho príbytku zo zlomu letopočtu.

Na tento výskum nadviazal ďalší v rokoch 1971–1973 v suterénoch východného a časti severného krídla. Aj tu boli odkryté zvyšky laténskych príbytkov zapustené do sterilného ílového podlažia.

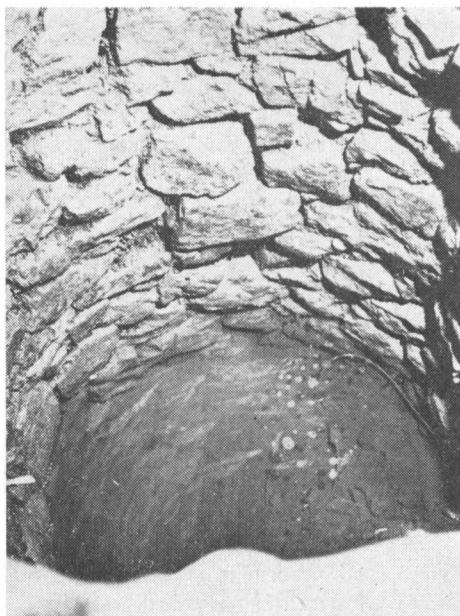
Najzávažnejším výsledkom tohoto výskumu bol však nález štyroch kruhových

Obr. 1. Situácia výskumov v Starej radnici v Bratislave. S – studňa, L – ľadnica.

Obr. 2. Dvojica kruhových objektov.

Obr. 3. Pohľad do studne.

stavieb vybudovaných z lomového kameňa. Stavby sú situované vo dvojiciach pričom jedna má vždy menší priemer (160 cm), druhá väčší (200 cm a 250 cm). Objekty boli sekundárne zasypané. Výplň pozostávala z vlhkej zeminy, kameňov, zvieracích kostí, skla, železných predmetov (sekáče, háky na mäso a pod.), keramiky (hrnce, hrnce s uchami, džbány, gotické poháre, zásobnice väčších rozmerov). Niektoré kusy keramiky boli opatrené kolkami. K zaujímavým nálezom patrila malá hlinená plastika, zobrazujúca ľudskú postavu v riasenom šate. Plastike chýba hlava. Nález hlinenej plastiky nie je na území Bratislavy ojedinelý. Obdobné nálezy boli získané aj archeologickým výskumom na polohe príjazdovej cesty k mostu SNP, ktorý realizoval v rokoch 1967–1971 Archeologický ústav Slovenského národného múzea pod vedením B. Pollu. Bol tu získaný celý súbor drobnej stredovekej plastiky. Niektoré plastiky z tohoto súboru možno považovať za analógie k nálezu zo Starej radnice. Nálezy možno datovať od 14. do 17. storočia.

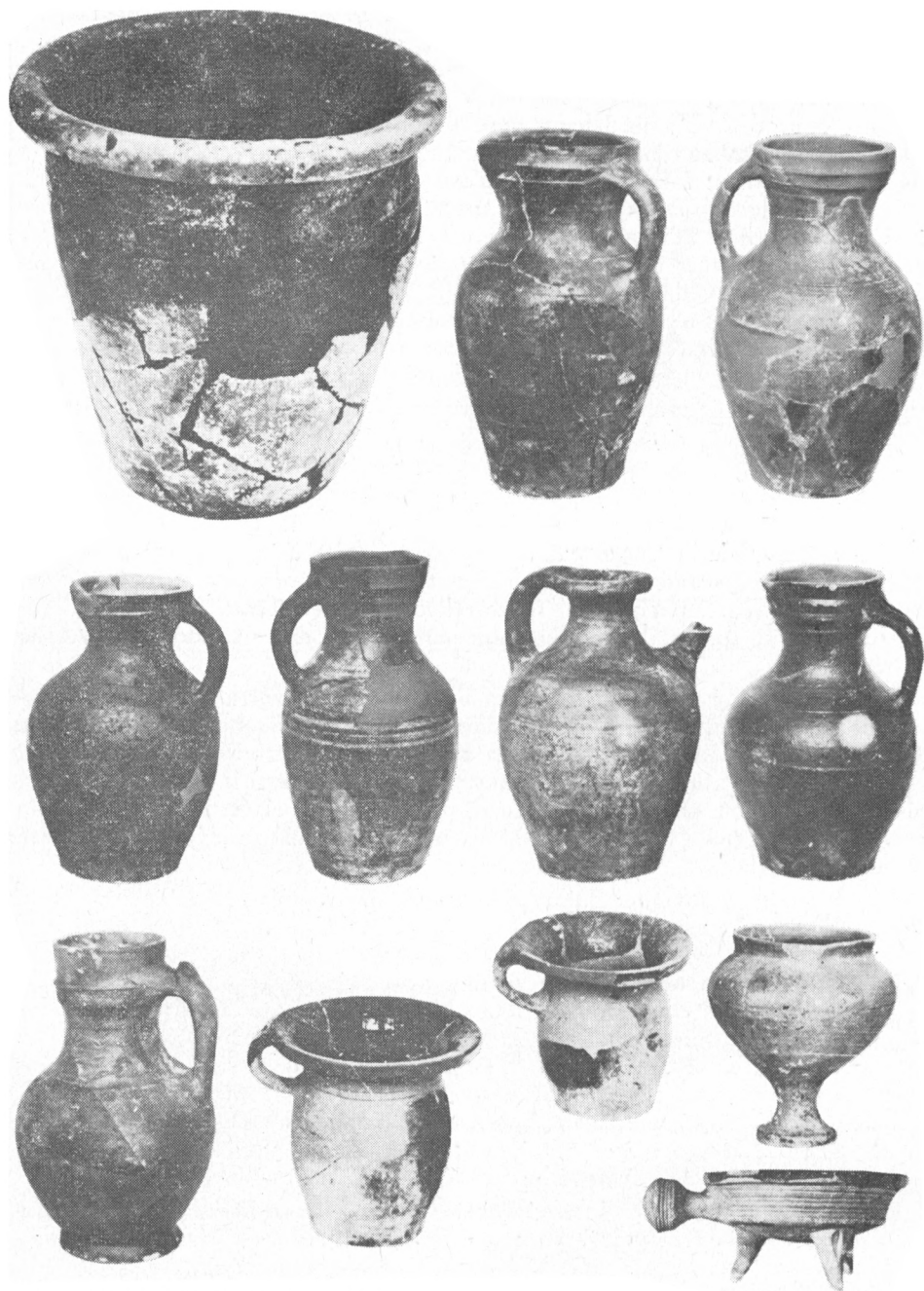
V jednej z menších stavieb mal zásyp odlišný charakter. Vlhkosť zeminy bola podstatne vyššia a miestami sa objavovali vrstvy štrku. Zásyp obsahoval podstatne menej nálezov. Tento objekt sa od ostatných líšil i svojou hĺbkou – 385 cm pod úrovňou súčasnej podlahy suterénu. Murivo tohoto objektu bolo uložené na venci z drevených trámov. V hĺbke 350 cm sa objavila spodná voda. Tieto skutočnosti svedčia o tom, že išlo o studňu.

Ostatné tri objekty dosahovali po vyčistení hĺbku asi 200 cm. Na základe nálezov je možné konštatovať, že ide o objekty slúžiace potrebám cechu mäsiarov, pravdepodobne ako určitý druh stredovekých ľadníc. Tento predpoklad potvrdzujú archívne správy, ktoré lokalizujú mäsiarske cechy v stredoveku do tejto časti mesta.

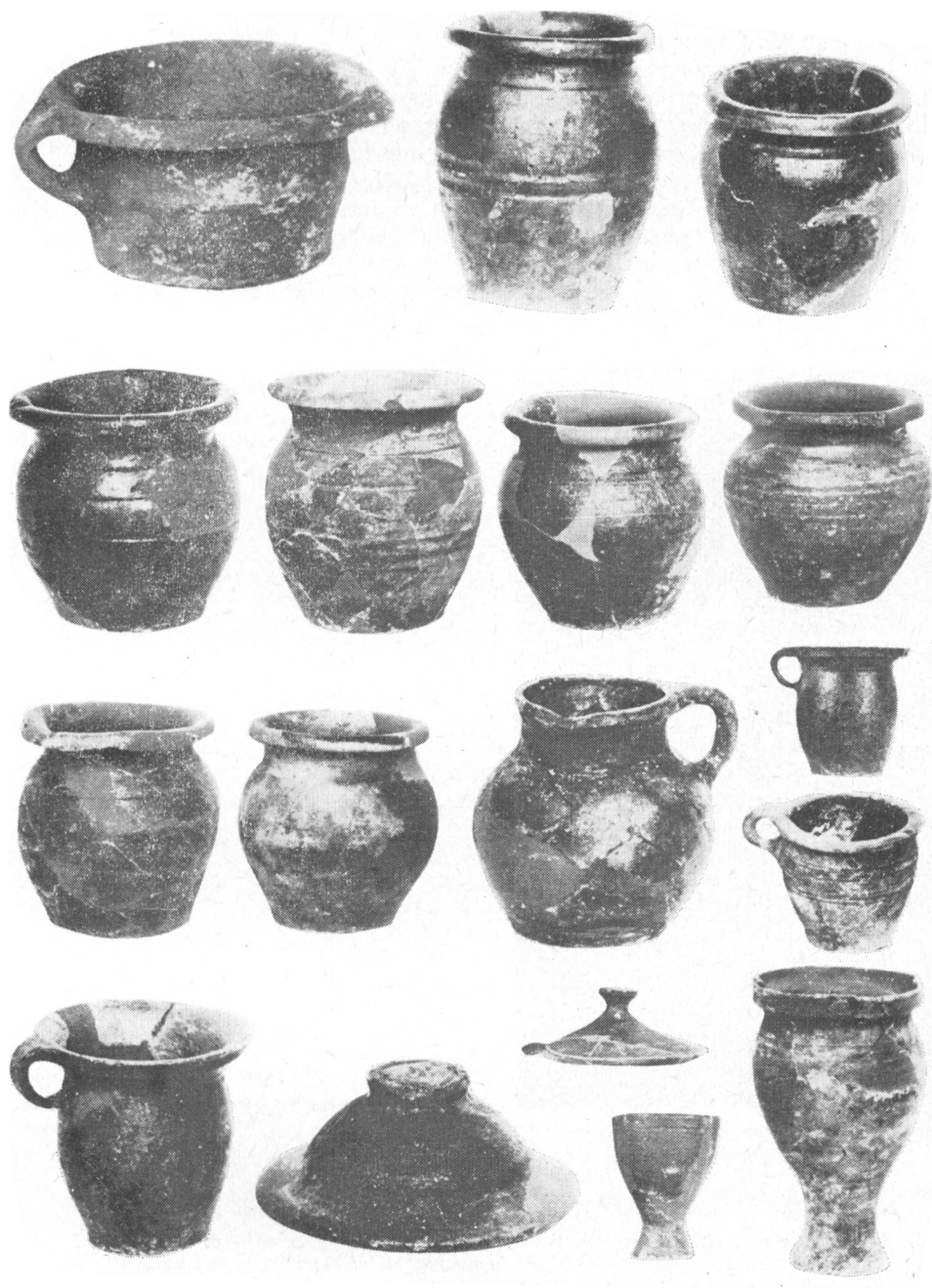
V roku 1370 bol na rozkaz Ľudovíta Veľkého preložený trh s mäsom na dnešné Primaciálne námestie. Na základe štúdia starej topografie Bratislavy vieme, že v blízkosti brány sv. Vavrinca bola veža mäsiarov, ktorej obranu mal na starosti mäsiarsky cech a že ide o najbližšie situovanú vežu vzhľadom k objektu výskumu. Ďalšou skutočnosťou, podopierajúcou tento predpoklad je výskyt pomerne veľkého množstva kostí rožného statku v zásype ako aj nálezy hrubostenných zásobníc slúžiacich pravdepodobne na skladovanie mäsa.

Je treba ešte vyzdvihnúť nálezy skla zo zásypu spomínaných objektov, ktoré tvoria prvý veľký súbor stredovekého skla na Slovensku získaný archeologickým výskumom. Tento súbor obsahuje jedenásť pohárov s perlovými nálepmi bazilejského typu, pohár na nôžke, rôzne zlomky okrajov a podhrdlia pohárov, črepy z fliaš rôznych tvarov, u niektorých išlo asi o fľaše guľovitého tvaru nezdobené, zlomok nádoby s optickým dekorom a fragmenty okenných doštičiek. Nálezy stredovekého skla zo Starej radnice v Bratislave nie sú prvými nálezmi tohoto druhu na bratislavskom území. Možno spomenúť nález pohára bazilejského typu z výskumu studne Académie Istropolitány, ďalej rôznorodé nálezy skla z výskumu Bratislava-most a ďalšie nálezy z najnovších výskumov historického jadra mesta, čo dokladá pomerne veľkú sklársku produkciu na území Bratislavy.

V písomných prameňoch k stredovekej Bratislave sa so sklármi prakticky nestretávame. To však neznamená, že tuná neexistovali. Napriek tomu máme ojedinelé zmienky o tom, že sa dovážali sklenené výrobky napr. v roku 1457 a 1458 tabuľkové sklo ružence a zrkadlá. Nemáme však správy, že by sa nejaké sklenené výrobky vyvážali. V daňovom registri bratislavských predmestí z roku 1379 sa pripomína Glesel Laurencius, ktorý býval na Sluttergasse, čo je dnešná Zochova ulica a že platil ročnú daň zo denárov. Z toho, že býval na predmestí je zjavné, že sklári boli počítaní medzi remeselníkov, ktorí pracovali s ohňom a z hľadiska bezpečnosti boli umiestnení mimo mesta. Takisto sa objavujú v priebehu 15. storočia

Obr. 4. Ukážky keramiky zo zásypu objektov.

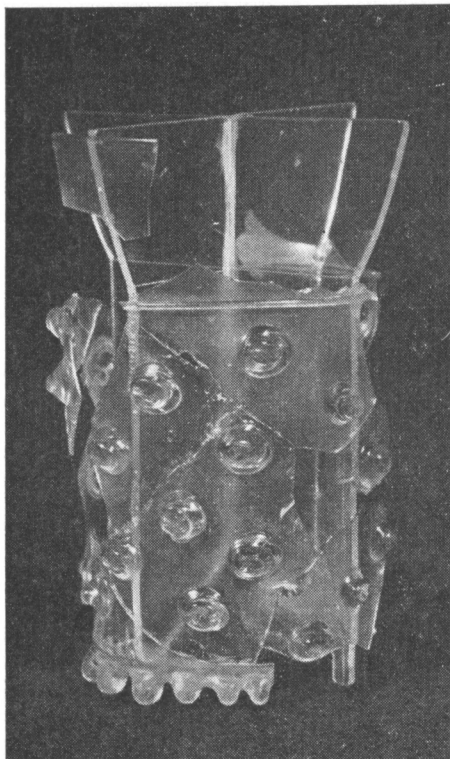

Obr. 5. Ukázky keramiky zo zásypu objektov.

mená ďalších sklárov v súpise remeselníkov – Glaser Niklas I. a ďalej pravdepodobne jeho syn Glaser Niklas II.

I keď tieto správy sú úplne torzovité a neposkytujú nám jasnejší obraz o triednom a sociálnom postavení sklárov, nájdené sklenené poháre a analýzy skla a štrkopieskov jasne naznačujú, že v oblasti stredovekej Bratislavy žili sklári, ktorí vyrábali svoje výrobky zrejme iba pre potrebu miestneho trhu.

Výsledky výskumu v suterénoch Starej radnice v Bratislave priniesli ďalšie zaujímavé poznatky k stredovekému osídleniu a remeselnej výrobe na území historického jadra mesta. Získaný materiál obohatil zbierky Mestského múzea o množstvo keramiky, železných predmetov a skla. Mnohé z týchto nálezov po reštaurovaní bolo možné využiť pre prezentáciu priamo na mieste nálezu. Objekty ľadnic a studne boli skonzervované a upravené a stali sa tiež súčasťou expozície.

Obr. 6. Sklenený pohár s perlovými nálepkami.

Literatura:

- Fiala, A. 1977: O opevnenom dvorci bratislavských Jakubovcov, AH 2, 195–202.
- Fiala, A.–Plachá, V.–Leixner, A. 1970: Archeologický a architektonicko-reštaurátorský výskum v objekte Stará radnica, Bratislava, ročenka Mestského múzea v Bratislave VI, 337–362.
- Holák, J. 1967: Topografia historického jadra Bratislavy v 18. storočí, Bratislava, ročenka Mestského múzea v Bratislave III. 117–160.
- Jankovič, V. 1968: Z najstarších dejín bratislavskej radnice, VČ 17, 126–128.
- Lehotská, D. 1967: Jakubovci, bratislavská patricijská rodina (1279–1420), Bratislava, ročenka Mestského múzea v Bratislave III. 59–115.
- Plachá, V.–Nechvátal, B. 1980: Stredoveké sklo z Bratislavy (Súbor zo Starej radnice), PA LXXI, 2, 433–463.

- Polla, B. 1970: Bratislava – západné suburbium (Výsledky archeologického výskumu), Bratislava.
Polla, B. 1972: Nález stredovekej hlinenej plastiky v Bratislave, ČMM LVII. 243–253.
Šášky, L. 1962: Stará radnica v Bratislave, VČ 11, 20–28.

Zusammenfassung

Die Untersuchungsergebnisse im Kellergeschoß des Alten Rathauses zu Bratislava

Seit dem Jahr 1434 tagte der Stadtrat von Bratislava im Alten Rathaus, ursprünglich dem Haus des Schulzen Jakob. Die Untersuchungen dieses Objektes in den 60. und 70. Jahren brachten manche Erkenntnisse zu den Anfängen der Geschichte des Rathauses.

Unter anderem wurden vier aus Bruchstein errichtete, zu zweit stehende Rundbauten entdeckt. In der Verschüttung dieser Objekte fand man eine Menge Keramik, eiserner Gegenstände, Tierknochen und Glas. Die Funde lassen sich in das 14.–17. Jahrhundert datieren. Nach den Funden, der Konstruktion der Objekte und den diesen Teil des historischen Stadtkerns betreffenden Archivquellen darf man annehmen, daß es sich in drei Fällen um mittelalterliche Kühlräume handelt und daß das vierte Objekt ein Brunnen war. Die Glasfunde bilden das erste große Ensemble mittelalterlichen Glases in der Slowakei, das die örtliche Glasproduktion belegt, die wahrscheinlich auch die Nachfrage des örtlichen Marktes deckte.

Abbildungen:

1. Lageplan der Untersuchungen im Alten Rathaus von Bratislava.
2. Ein Paar der runden Objekte.
3. Blick in den Brunnen.
4. Keramikfunde aus der Verschüttung der Objekte.
5. Keramikfunde aus der Verschüttung der Objekte.
6. Glaspokal mit geklebtem Perlendekor.

